

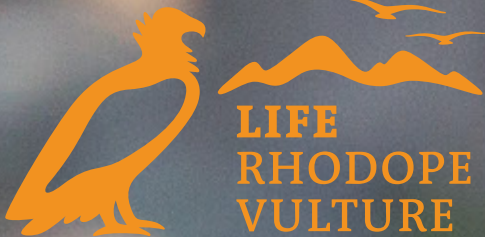

Брой 1 | Юни 2026

Бюлетин „Лешояди на Родопите“

© Светослав Спасов

**Restoration of the Cinereous vulture population
and trophic chain
in the Bulgarian-Greek cross-border region**

LIFE23-NAT-BG-LIFE Rhodope Culture- 101148254

Кои сме ние:

Близо четири десетилетия Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) работи за опазване на дивите птици, важните за тях места и местообитания. Ние защитаваме правото на съществуване на дивата природа, като по този начин допринасяме за устойчиво ползване на природните ресурси и благосъстоянието на хората.

Фондация „По-диви Родопи“ е основана през 2014г. и е част от паневропейската инициатива за възстановяване на дивата природа в Европа – Rewilding Europe. Фондацията работи за възстановяването и опазването на характерния за Източни Родопи мозаечен пейзаж и уникалното биоразнообразие.

Restoration of the Cinereous vulture population and trophic chain in the Bulgarian-Greek cross-border region

LIFE23-NAT-BG-LIFE Rhodope Vulture- 101148254

Бюлетинът се реализира в рамките на LIFE проект „Завръщането на черните лешояди в Родопите“, който от българска страна се осъществява от Българското дружество за защита на птиците в сътрудничество с Фондация „По-диви Родопи“. Проектът (№ 101148254 – LIFE23-NAT-BG-LIFE Rhodope Vulture) е съфинансиран от програма LIFE на Европейския съюз и Rewilding Europe.

Драги читатели, в ръцете си държите първия брой

на информационен бюлетин, посветен на едни от най-величествените птици в българската природа – лешоядите, както и на новостите от региона на Източните Родопи и интересни факти, свързани с дейностите на Българското дружество за защита на птиците (БДЗП) и неговите партньори от Фондация По-диви Родопи.

Нашето познатство и съвместна работа с Вас вече дълги години спомага за запазването на природните дадености на региона и отстояването му като важна дестинация на картата на България. Още от създаването си през 1988 г. БДЗП работи в Източните Родопи с основен фокус опазването на лешоядите. Едва ли има някой, който да не е чувал за лешоядите в Маджарово, за големите птици, които виждате всекидневно в небето над пасищата и ридовете на Родопска планина. Всъщност тази обичайна за Вас гледка, може да се наблюдава само на няколко места в южна Европа, където запазеното животновъдство е съхранило лешоядите. А местата, в които можете да наблюдавате и трите вида лешояди заедно – белоглав, черен и египетски – се броят на пръстите на едната ръка. Едно от тях е тук, в нашия дом – Източните Родопи.

През 2024 г. започнахме работа по начинание, чиято цел е възстановяването на гнезденето на черния лешояд в българската част на планината. Черният лешояд е най-едрата хищна птица на континента и един от трите вида лешояди, които се срещат в Източните Родопи. Несъмнено това е едно уникално място за Европа, където комбинацията от запазена природа, здраво животновъдство и автентичен поминък на

местното население са неповторими и не могат да бъдат открити никъде другаде. Целта на нашия екип чрез бюлетина, който държите в ръцете си или разглеждате онлайн, е да ви предоставя регулярна информация от сферите на селското и горското стопанства, интересни и любопитни факти за лешоядите и повече информация за работата на БДЗП в Родопите. Така ще бъдем по-близо до Вас, ще споделяме общи теми и ще подпомагаме взаимно дейностите си там, където те се срещат. Надяваме се, че предоставената тук информация ще бъде интересна за Вас и Вашите семейства и приятели, ще научите любопитни факти и новости от района и не на последно място – ще ни потърсите винаги, когато можем да бъдем в помощ на Вас и Вашите стопанства.

Приятно четене и опознаване на първи брой на бюлетин „Лешояди на Родопите“!

С уважение,
Д-р Добромир Добрев,
Българско дружество за защита на птиците

Община Цвайловград: Природа, традиции и устойчиво развитие

Уважаеми дами и господа,
Уважаеми животновъдци, партньори и
приятели на природата,

За мен е чест да Ви приветствам с първия брой на този бюлетин, посветен на една изключително значима кауза – опазването на природното богатство на Източните Родопи и възстановяването на популацията на черния лешояд.

Община Цвайловград е място, в което природата и човешката дейност съжителстват в хармония. Съхраняването на този баланс е наша обща отговорност – както на институциите, така и на местните общности, и най-вече – на животновъдите, които са естествени пазители на тази среда.

Реализирането на проекта в трансграничния регион на България и Гърция е ярък пример за успешно сътрудничество и споделена визия за устойчиво развитие. Възстановяването на черния лешояд е важна природозащитна мисия – то е и възможност за развитие на екологичен туризъм, образование и

популяризиране на богатото ни природно наследство.

За нас е особено важно да развиваме Цвайловград като дестинация, в която природата и културата се допълват по неповторим начин. Ярък символ на това е Дворцов комплекс „Антична вила Армира“ – един от най-впечатляващите и най-добре запазени римски аристократични комплекси в България и Европа, превърнат днес в живо културно пространство и емблема на региона. В съчетание с уникалната природа на Източните Родопи, той създава силен потенциал за устойчив туризъм и развитие на общината.

Поздравявам Българското дружество за защита на птиците и всички партньори за тяхната последователна и отговорна работа. Убедена съм, че този бюлетин ще се утвърди като ценен източник на информация, знания и добри практики за всички, които работят и се грижат за природата.

Пожелавам успех на инициативата и ползотворна работа на всички участници!

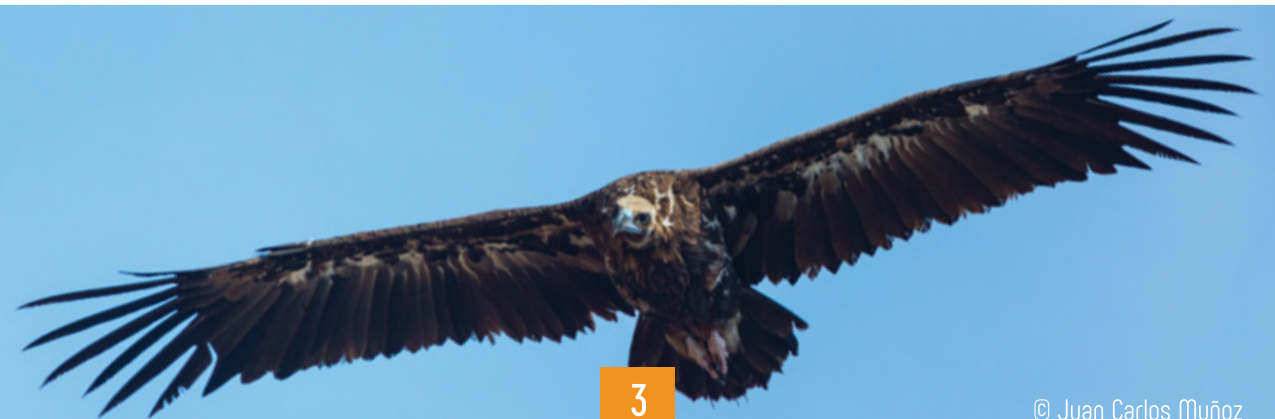
С уважение,
Диана Овчарова
Кмет на Община Цвайловград

В СВЕТА

НА ЛЕШОЯДИТЕ

Лешоядите са едни от най-интересните и полезни птици в българската природа. У нас са се срещали четири вида – брадат, черен, белоглав и египетски лешояд. За съжаление брадатият и черният лешояд са били изтребени, но в момента се полагат усилия за тяхното връщане в дивата природа. Всеки от четирите вида има свои характерни особености, размери и начин на хранене, но всички изпълняват изключително важна роля в екосистемите. В този брой ще ви представим черния лешояд.

Черен лешояд – „Господарят на небето“

Черният лешояд (*Aegypius monachus*) е най-едрата граблива птица в Европа с размах на крилете до почти 3 метра. Той има масивно тяло, покрито с изцяло черно оперение, а удължените пера на врата и плещите му придават царствен вид. По нашите земи често носи името „картал“. Храни се основно с мускулатурата, кожата и сухожилията на мъртви животни и често е първият, който разкъсва кожата на трупа със силния си клюн.

Основната функция на лешоядите в природата е да бъдат „санитари“.

Те се хранят с телата на умрелите животни и по този начин предотвратяват разпространението на болести и зарази. Благодарение на силните си стомашни сокове те могат безопасно да преработват дори опасни за хората и другите животни бактерии. Освен това, различните видове се хранят с различна част от трупа на животното – черният разкъсва трупа и се храни с кожата и мускулите, белоглавият изяжда месото и вътрешностите, египетският почиства малки остатъци, а брадатият идва последен и изяжда костите. По този начин четирите вида лешояда напълно почистват природата от трупове!

Лешоядите са отлично приспособени към своя начин на живот. Те използват въздушните течения, за да се реят с часове без да изразходват много енергия, като така могат да обхващат огромни територии в търсене на храна. Зрението им е изключително остро и им позволява да забелязват мърша от големи разстояния. Социалното поведение при някои видове, като белоглавия лешояд, също улеснява откриването на храна – птиците наблюдават взаимно поведението си и бързо се събират около източника на храна.

В миналото лешоядите са били широко разпространени в България, благодарение на многобройните стада домашни животни. Днес обаче те са редки и застрашени. Основните причини са намаляването на свободно пасищните животни, отравянията и браконьерството. Така лешоядите не само са важна част от природното равновесие, но и показват колко тясно е свързан животът на дивата природа с човешката дейност. Опазването им е от значение не само за тяхното оцеляване, но и за здравето на цялата екосистема.

© Светослав Спасов

© MariyaWildlife

© Koekeloer

© Светослав Спасов

Посланик

НА ЛЕШОЯДИТЕ

200 животни и една дарба: ежедневието на Димитър от Маджарово

Димитър Ангелов Димитров е на 42 години и е от Маджарово – място, където планината, животните и хората отдавна живеят в едно цяло. Завършил е средното си образование в родния град и никога не е търсил път извън земята и животновъдството. Има двацетгодишен опит с крави и живот, прекаран по баурите. Отглеждането на животни за него не е професия, а наследство и вътрешна потребност. Още от времето на дядо си и баба си семейството му е гледало добитък – овце, кози, крави. Самият той е „от малък по баурите“, както казва, и винаги е знаел, че това е неговото място. Днес, заедно с чичо си, се грижат за около 200 животни – родопско късорого и сиво искърско говедо, отглеждани за месо. Димитър прекарва целия си ден с животните.

Градът не го задържа – дори когато се наложи да отиде дотам, мислите му са при стадото: дали са прибрани, дали всичко е наред.

Познава животните си без да ги брои – знае кое е негово, кое е чуждо, кое липсва. Това, според него, не се учи – „дарба е, трябва да ти идва отвътре“.

Среща редовно лешояди в района, познава проблемите с водата през лятото, знае колко е важно да има пазар, за да има бъдеще животновъдството. Въпреки трудностите, Димитър е категоричен – няма да се откаже. Дори и късно вечер, ако не е бил при животните през деня, отива да ги види.

Разговаряме с Димитър Ангелов Димитров – животновъд по призвание.

– Много хора си представят, че гледането на крави е изключително трудно. В твоя опит – трудно ли се гледат животни?

– Не, не е трудно. На мен ми е лесно. Селско момче съм и ми е ясна работата.

– Какво те кара да продължаваш, при положение че работата е всекидневна и без почивка?

– С удоволствие го правя. По цял ден съм при животните. Ако уда в града, все акълът ми е при тях – да си ги погледна, да си ги прибера.

– Даваш ли им имена, привързваш ли се към тях по този начин?

– Не, нямат имена.

– Какво правиш, когато се случи да имаш умряло животно?

– Веднага се обаждам на БДЗП. На Антон, на Наско.

– Защо според теб е важно умрелите животни да се предават за подхранване, а не да се оставят?

– Не е хубаво като има умряло животно да стои и да се заразяват останалите. Хубаво е да не се оставят навсякъде умрелите, на едно място да се карат. И с докторите сме говорили – огнищата на заболяванията остават с десетки години в почвата. Ние нашите ги ваксинираме, обезпаразитяваме.

– Има ли години с повече или по-малко раждания?

– Всяка година е различно. Едната – 100 майки, другата може да са 150. Те се сменят, да си почиват.

– Срещат ли се често заболявания при животните?

– Пролетно време някои се надуват от тревата най-често, есента – някое друго заболяване.

– Какво според теб е най-важното, за да има бъдеще животновъдството?

– Трябва хората да се стимулират да гледат животни. Хубаво е да имаме редовно пазар за телетата. Ако има хубави субсидии, да не се оцеляват животновъдите. Най-важно е да има пазар.

– Имали ли сте добри години в това отношение?

– Миналата година бяхме доволни – едно момче събра всичките телета за износ.

– Какво е отношението ти към природозащитните проекти и хората, които работят по тях?

– Хората в тези проекти помагат много. Много добри момчета, веднага се отзовават, много лесно се работи с тях.

– Срещаш ли често лешояди в района?

– Белоглави, египетски – редовно ги срещаме. И преди ги имаше, ама сега по-често се виждат. На Гюргеня винаги си ги е имало. Преди време вълците събориха една теличка – сигурно 30 лешояда имаше.

– Какво е мнението ти за използването на отрови срещу хищници?

– Не ми се е случвало да попадам на отрови. Хубаво е да се отстреля, да речем, вълкът, ама не да се слагат отрови.

– Какви са най-големите трудности в момента?

– Водата. Ако може да се помогне с чешми за водопой, водоеми. Лятото е много сухо, всяка година все по-зле става. Горе, в Габарево, Чаир, на високото няма вода.

– Въпреки всичко – доволен ли си от животновъдството?

– Доволен съм. Няма да се откажа. Ако не си видя животните цял ден, вечерта в 11–12 ще уда да ги видя.

– Как успяваш да ги познаваш всички?

– Не ги броя. Просто знам колко са. Познавам ги. Това си е дарба. Отвътре трябва да ти идва. Мен винаги са ме влечали животните, баците, балканите.

От месец май започна приемът на заявления за подпомагане по интервенция „биологично животновъдство“

Интервенцията е насочена към регистрирани активни земеделски стопани, които поемат тригодишен ангажимент за прилагане на биологични практики. В рамките на ангажимента фермерите трябва да отглеждат биологични или в преход селскостопански животни (говеда, биволи, овце, кози и Източнобалканска свиня за пасищно отглеждане) и да стопанисват постоянно затревени площи и/или площи с фуражни култури.

Схемата е опростена и насочена основно към по-малки стопанства, като заявления се подават в общинските служби по земеделие или чрез Системата за електронни услуги на ДФ „Земеделие“ в рамките на Кампания 2026. Интервенцията предоставя годишно подпомагане в размер на 516 евро/ха при изискване за гъстота от 0.3 до 1 животински единици на хектар и преминато задължително обучение. Участието в нея замества всички останали директни плащания на площ, като стопанинът избира тази схема вместо другите.

Новата мярка е алтернатива на досегашната Екосхема за биологично земеделие (Еко-БЖ) и цели насърчаване на устойчиви практики, опазване на биоразнообразието и производство на висококачествена и безопасна храна.

© Фондация Биоселена

Животът във фермата отблизо

ШВЕЙЦАРСКО-БЪЛГАРСКА
Програма за сътрудничество

Започна нова инициатива, която ще даде възможност на деца, семейства, фермери и потребители да се запознаят отблизо с живота във фермата, производството на биологични храни и традиционни млечни продукти. В рамките на проект „Заедно за природата“, където Българско дружество за защита на птиците е партньор, ще бъдат организирани фермерски училища за деца, както и дни на отворените врати с обиколки и дегустации.

През май към инициативата се присъединиха биоферма и мандра „Ръченица“ в с. Костелево, Врачанско, и биоферма „Нестинари“ в с. Ново Паничарево, Приморско. Ученици от началните класове имаха възможност да посетят фермите и пасищата, да се срещнат с животните и да проследят процесите по производство на кисело мляко, сирене и кашкавал, като същевременно научиха повече за разликите между биологичното и конвенционалното земеделие. След провеждането на детските фермерски училища се състояха и дни на отворените врати с организирани турове, по време на които посетителите имаха възможността да разгледат стопанствата, да научат повече за биологичното производство и да закупят продукти директно от фермерите.

През есента се предвиждат нови издания на фермерските училища – формат с нарастваща популярност в Европа. Инициативата се организира от Фондация за биологично земеделие „Биоселена“ в рамките на проекта „Заедно за природата“, с подкрепата на Швейцарско-българската програма за сътрудничество.

| Кой е по-по-най?

Лешоядите са едни от най-невероятните и удивителни животни, които се срещат на планетата ни, не само заради това, с което са известни, че правят (санитарите на природата), но и със „супер силите“, които владеят. В света се срещат 23 вида, 16 от тях са разпространени в Европа, Азия и Африка и се наричат „Лешояди на Стария свят“. В България се срещат 4 вида – брадат, египетски, белоглав и черен лешояд.

Всеки вид лешояд изпълнява строго определена санитарна функция и се храни с определени части от тялото на умрялото животно. Този факт и това, че лешоядите се срещат от пустините до най-високите части на планините, определя тяхното богато видово разнообразие. Например, брадатият

лешояд, който най-често обитава планински райони, се храни почти изцяло с кости, като е способен да поглъща дори огромни кости като бедрените. А ако са все пак твърде големи? Няма проблем, брадатият лешояд има план. Твърде голямата кост той вдига с краката си много високо във въздуха, прелита над някоя скала, прицелва се добре, пуска я и я разбива там. След това внимателно събира и поглъща парчетата от костта. Оттам в България е дошло и народното му име – костобер.

Лешоядите притежават изключително висока киселинност на стомаха, която им помага да разграждат всичко погълнато (включително и кости), както и да се справят с болестотворни за други животни микроорганизми без проблем.

Летящ на височина от 11 300 метра

Понякога лешоядите, „яхвайки“ термиките могат да се окажат на значителна височина, като най-високо летящият лешояд е регистриран при необичайни обстоятелства. Рекордът принадлежи на вида лешояд на Рюпел и е регистриран на 29 ноември 1973 г. над Абиджан, Кот д'Ивоар. Птицата се удря в двигателя на пътнически самолет, летящ на височина от 11 300 м. Сблъсъкът поврежда единия двигател, но самолетът успява да кацне безопасно. Останки от пера са изпратени за анализ в Американския природонаучен музей, където видът е потвърден. Освен всичко останало, лешоядите са и дълголетници и при идеални условия и свят с минимални за тях заплахи те могат да живеят почти колкото човека.

Предстоящи събития

През август 2026 за 14-та поредна година любители на лешоядите и професионалисти ще се съберат в Маджарово, Източни Родопи, за да наблюдават младите египетски лешояди в района по време на първият им полет. Целта е младите птици да бъдат под зоркия поглед на наблюдателите по време на един от най-критичните моменти в живота им и при необходимост да им бъде оказана помощ. От 2013 година насам в кампанията са се включили повече от 120 човека от 13 държави, които са спасили и помогнали на 16 млади птици.

© Владимир Добрев

© Светослав Спасов

- От 16 до 18 юли - гр. Крумовград.
„Момчилград винаги в сърцето ми“. Традиционното събитие, организирано от Община Момчилград. Програмата ще предложи поредица от културни прояви, концерти, артистични вечери и празнични инициативи в града.
- От 20 до 25 юли - гр. Крумовград.
„Среща на крумовградчани от близо и далеч“. За доброто настроение на всички жители и гости на общината е подготвена богата културна програма за малки и големи.
- От 3 до 9 август - гр. Ардино.
„Дните на Ардино“ и „Фестивал на чистите храни от Родопите“ с мотото „Ръка за ръка за Ардино“. За шести път ще се организира и проведе Спортен полумаратон „гр. Ардино - Дяволския мост на р. Арда - гр. Ардино“, за купата на кмета на община Ардино на 08.08.2026 г. (събота от 09:00 часа).
- 5 септември - гр. Маджарово, Международен ден на лешоядите, Природозащитен център „Източни Родопи“. Целта на празника е отбелязване и популяризиране на значението на лешоядните видове птици за функционирането на екосистемите с активното участие на местните общности.

Заповядайте в Природозащитния център на БДЗП – „Източни Родопи“ до град Маджарово,

който ви очаква със своята уникална природа в района, ресторант, изложбена зала, магазин с продукти с кауза и стаи за настаняване. Може да наблюдавате лешояди и други видове птици с помощта на бинокъл и далекогледна тръба, които може да получите от природозащитния център. Вземете един от печатите на 100-те Национални туристически обекта.

Посетете едни от най-забележителните защитени територии в района – природните забележителности „Кован кая“ и защитените местности „Патронка“, „Момина скала“, „Черната скала“ и „Гюргена“. Отидете на плаж или за риба по бреговете на река Арда.

Е-mail: vulturecenter@bspb.org
Мобилен телефон: 0878 252 720
Разберете повече за Българското дружество за защита на птиците на birds.bg

Посетете нашия физически магазин на ул. „Коста Лулчев“ №10 в София или онлайн на vrabcheta.bg

Знаете ли, че:

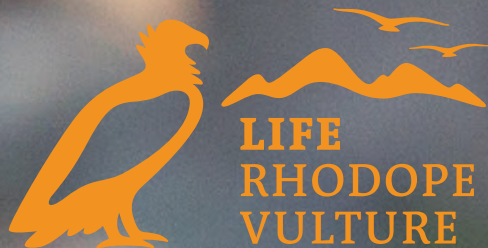
- В България могат да бъдат видени четири вида лешояди – брадат, черен, белоглав и египетски. **Всички те са защитени от закона.**
- Поставянето на отровни примамки в природата е противозаконно.
- При инциденти с отровни примамки често до 1/3 от жертвите са овчарски кучета, които охраняват домашните животни от нападения на хищници.
- **При съмнения за отровени животни или отровни примамки в дивата природа, незабавно сигнализирайте на телефон 112.**

Брой 1 | Юни 2026

Бюлетин „Лешояди на Родопите“

© Светослав Спасов

**Restoration of the Cinereous vulture population
and trophic chain
in the Bulgarian-Greek cross-border region**

LIFE23-NAT-BG-LIFE Rhodope Culture- 101148254